

Городнюк Людмила Степанівна - здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського (Одеса).

ВІДКРИТА ПІЗНАВАЛЬНА ПОЗИЦІЯ В КОГНІТИВНОМУ І ЖИТТЄВОМУ ДОСВІДІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Допитливість і знаннелюбство - наймогутніші інструменти пізнання навколишнього світу. Ледве навівши фокус уваги, немовля пізнає те, що його оточує - з задоволенням і інтересом, за власним бажанням, не стримуючи і не приховуючи своєї зацікавленості.

Щирість і відвертість, в тому числі і в пізнавальній діяльності - досить чуттєві і вразливі властивості людини, які складно зберегти впродовж життя в активній соціальній і інтелектуальній взаємодії. В процесі зростання, виховання, вдалого чи невдалого співробітництва зі співучасниками свого життя, дитина, а згодом і доросла людина, або зберігають і примножують відкритість знанню, досвіду, або займають закриту пізнавальну позицію.

На мій погляд, головне завдання сучасної педагогіки - це здатність зберегти, примножити і розвинути пізнавальну зацікавленість людини, її знаннелюбство і, обов'язково, ту легкість і щирість, з якими в дитячому віці ми ставимо запитання, а в дорослому - часто втрачаємо ці якості, вдаємо із себе "всезнайок". Саме запитання, а не швидка відповідь на нього, саме пошукова невизначеність замість "швидкої" визначеності відкривають перед особистістю нові дослідницькі поля і велике різноманіття знання.

В сучасній епістемології та когнітивної психології *відкрита пізнавальна позиція* - це "особливий тип пізнавального ставлення до світу, коли індивідуальна умоглядність людини відрізняється варіативністю і різноманіттям суб'єктивних способів осмислення однієї тієї самої події, а також адекватною сприйнятливостю до незвичайних, у тому числі потенційно психотравматичних аспектів того, що відбувається" [2,3,9].

Відкрита пізнавальна позиція є частиною особистого *метакогнітивного досвіду людини* - усвідомлення і засвоєння характеристик власної пізнавальної сфери. Про її сформованість свідчить здатність чути і враховувати альтернативну думку, точки зору і погляди інших людей, оперувати різними категоріями і фактами, так само, як і застосовувати різні підходи до аналізу ситуації і прийняття рішень у власному житті, ґрунтовно підходити до будь-якої інформації - толерантно її сприймати і водночас серйозно ставитися до інформаційних джерел та їхньої якості, сприймати з певною *мудрістю* життєву драматургію в її навіть фантастичних проявах. На тлі сформованої пізнавальної позиції зазвичай розвинуте *дивергентне мислення* - здатність до пошуку і синтезування численних варіантів вирішення однієї і тієї самої проблеми, багаторакурсність світосприйняття [2,3,9].

Особистість з відкритою пізнавальною позицією володіє *комбінаторними властивостями інтелекту*. Їй притаманні виявлення і побудова численних зв'язків навіть там, де вони непомітні чи неможливі на перший погляд. Таким чином, вона - автор і співавтор власного життя, здатний сприймати різні сценарії і будувати сценарії, у неї завжди є варіанти пізнання ситуації, розвитку подій і власної участі у них.

Навпаки, особистість з *закритою пізнавальною позицією* стереотипно підходить до сприйняття, осмислення і рішення проблеми, специфічно і неадекватно - до незвичайних подій, здатних підірвати систему її консервативних, часто ортодоксальних уявлень, має нерозвинуте критичне мислення, не володіє варіативністю підходів як в перцептивному аспекті, так і в реакції на те, що відбувається. Закрившись власним світорозумінням від великого різноманіття життя, вона лишила себе різноманіття варіантів. Втрачаючи опору у вигляді своїх ментальних конструктів, така людина може втратити і життєвий фундамент. Відкрита і закрита пізнавальні позиції (в комплексі метакогнітивного досвіду) визначають *інтелектуальні стилі людини*, які сучасні гносеологи і когнітивісти тлумачать як "індивідуально-своєрідні способи постановки та вирішення проблем"[9].

Список використаних джерел

1. Pope R. R. [Human Nature and Culture: Selective Perception](#) (англ.). *POS 101 - Citizens & Governance*. Illinois State University
2. Гриньків А. Метакогнітивні дослідження в контексті освітніх інновацій. – Вища освіта України. – № 2 2016
3. Дейнека В.В., Боснюк В.Ф. Метакогнітивний контроль особистості як показник інтелектуального розвитку / Digital economy and digital society. Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts, Katowice School of Technology, Monograph 22, 2019. – P. 119-124.
4. Дружинин В. Н. Когнитивные способности. Структура. Диагностика. Развитие / В. Н. Дружинин. – СПб.: Питер. 2001. – 237 с.
5. Критичне мислення: комплекс навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни. [Електронний ресурс]: навч. посіб. / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: Піхорович В.Д. – 66 с.
6. Лоарер Э., Юто М. Когнитивное обучение: история и методы / Когнитивное обучение: современное состояние и перспективы; под ред. Т. Галкиной, Э. Лоарер. М.: изд-во ИПРАН, 1997. С. 17-33
7. Мах Э. Познание и заблуждение. Очерки по психологии исследования / Э. Мах. — М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2003. — 456 с.
8. Нестерова Марья. Когнитивистика: истоки, вызовы, перспективы: монография – Сумы : Университетская книга, 2015. – 334 с.
9. Холодная М. А. Психология интеллекта: парадоксы исследования/ М. А. Холодная. – СПб.: Питер, 2002. – 272 с.